

рухають всесвіт

Права людини та ґендерна рівність на шляху до елімінації вертикальної трансмісії ВІЛ та сифілісу

17 вересня 2020 року

Олена Стрижак
БО «Позитивні жінки»

Тетяна Тарасова
ЮНІСЕФ

Історія

- 2001 – впровадження Першої галузевої програми ППМД в Україні, коли національний рівень передачі ВІЛ від матері до дитини (показник ЧМД) складав 27%
- 2011- заявлена глобальна мета, яку схвалили національні уряди у партнерстві з ЮНЕЙДС, ВООЗ та ЮНІСЕФ - Елімінація передачі ВІЛ та сифілісу від матері до дитини (ЕППМД)
- 2014 – започатковано Процес валідації у країнах. Станом на 2020 р. 5 країн валідовано, як такі, що знизили ЧМД ВІЛ до менш ніж 2%, тобто викоринили передачу ВІЛ до новонароджених (Куба, Тайланд, Білорусь, Молдова, Вірменія). Казахстан надав заявку на валідацію у 2020 р.
- 2019 - ЧМД в Україні знижено, як результат впровадження національної програми ППМД до 1, 6% (за результатами ПЛР)
- 2019 - Україна підтвердила зобов'язання щодо ліквідації передачі від матері до дитини у 2021 році (Рішення Національної ради з питань протидії ТБ та ВІЛ-інфекції від 22 серпня 2019 р.)
- 2020 – заплановано Подання національного звіту та запиту України до Регіонального секретаріату з валідації ЕПМД (Європейське бюро ВООЗ)

Процес валідації ЕПМД ВІЛ і вродженого сифілісу для України – це за визначенням МОЗ України:

Шлях до досягнення Цілей Сталого Розвитку 3, 5 та 10, спрямованих на забезпечення здоров'я, доступу до послуг та розширення прав жінок, дівчат та дітей

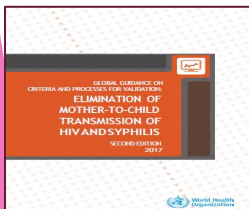
Складова стратегії ВООЗ/ЮНІСЕФ «Глобальна елімінація передачі ВІЛ від матері до дитини» та стратегії ЮНЕЙДС Fast - Track «Прискорення подолання епідемії ВІЛ-інфекції» до 2030 року»

Покращення профілактичних, діагностичних і лікувальних послуг у сфері репродуктивного і сексуального здоров'я та з охорони здоров'я матері та дитини в цілому, у т.ч. для жінок та дітей з ВІЛ та сифілісом

Підтримка розвитку й реалізації основних оперативних функцій громадського здоров'я зі зміцнення та збереження здоров'я населення; удосконалення епіднадзора у сфері ВІЛ-інфекції і ІПСШ

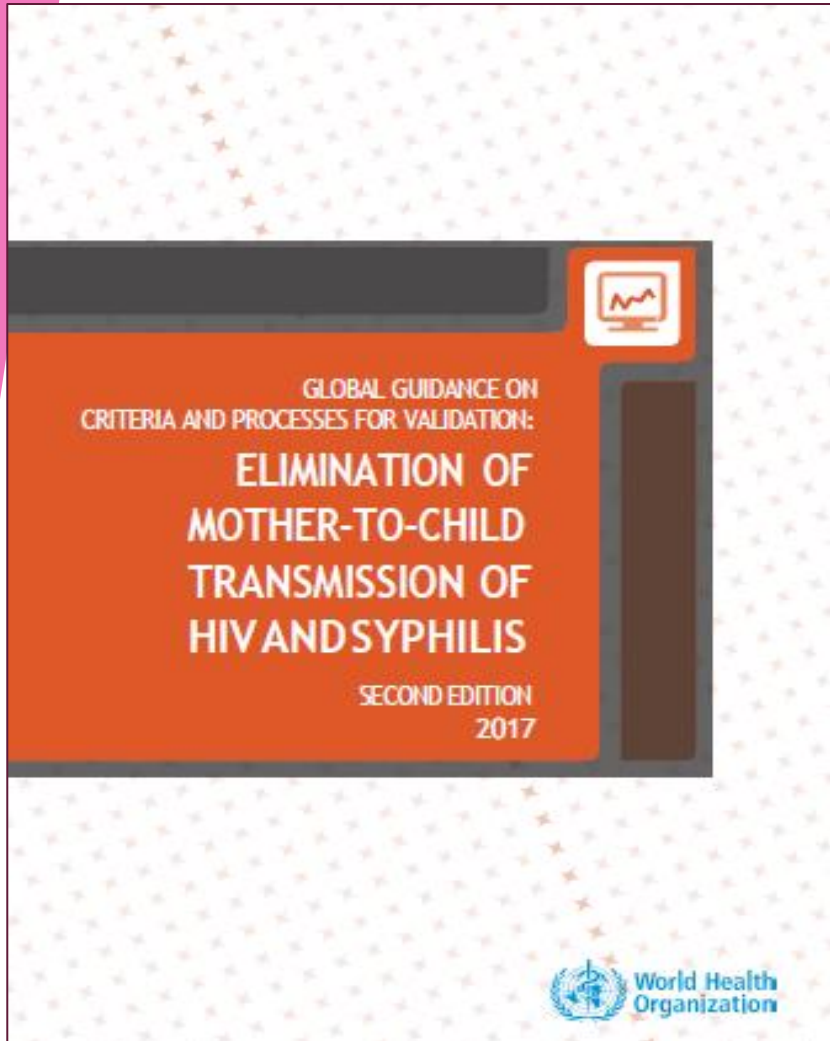

Гарантія та стимул для підтримки досягнень ЕПМД. За вимогами Глобального комітету з валідації ЕПМД (ВООЗ), протягом кожних 2 наступних після сертифікації років країна має підтверджувати статус «елімінації»

Досягнення цільових індикаторів валідації елімінації передачі від матері до дитини ВІЛ-інфекції та сифілісу в Україні (дані ЦГЗ МОЗ)

Індикатори валідації ЕПМД та їх цільові значення	Україна, 2018 р.	Україна, 2019 р.
I. Передача ВІЛ від матері до дитини		
1. Передача ВІЛ від матері до дитини $\leq 2\%$ у випадках, якщо жінки, не годують грудним молоком	2,0% (за даними ПЛР)	1,6% (за даними ПЛР)
2. Кількість нових випадків ВІЛ-інфекції внаслідок ПМД ≤ 50 випадків на 100 000 живонароджених	11,9 на 100 тис. живонароджених	10,5 на 100 тис. живонароджених
3. Охоплення вагітних допологовою допомогою (як мінімум одне відвідування вагітної) $\geq 95\%$	99,4%	99,8%
4. Охоплення тестуванням на ВІЛ вагітних жінок $\geq 95\%$	99,5%	99,5%
5. Охоплення ВІЛ-позитивних вагітних терапією антиретровірусними препаратами $\geq 95\%$	96,2%	95,6%
II. Передача сифілісу від матері до дитини		
1. Кількість нових випадків вродженого сифілісу внаслідок ПМД ≤ 50 випадків на 100 000 живонароджених дітей	0,31 на 100 тис. живонароджених (1 випадок)	0,34 на 100 тис. живонароджених (1 випадок)
2. Охоплення вагітних допологовою допомогою (як мінімум одне відвідування вагітної) $\geq 95\%$	99,4%	99,8%
3. Охоплення тестуванням на маркери до збудника сифілісу вагітних жінок $\geq 95\%$	93,4%	90,2%
4. Охоплення лікуванням вагітних з серопозитивним сифілісом $\geq 95\%$	100% (211 вагітних)	100% (407 вагітних)

Складові щодо валідації епмд (Оранж Бук - помаранчева книга - керівництво ВООЗ)

Оцінка валідації елімінації ПМД ВІЛ-інфекції та вродженого сифілісу включає 4 компонента та 4 інструмента для оцінки результатів:

- ✓ Перевірка даних та оцінка впливу програми ППМД на отриманий результат
- ✓ Лабораторна оцінка
- ✓ Оцінка програм та послуг
- ✓ Оцінка дотримання прав людини, гендерної рівності та залучення населення в національні програми

Компонент прав, гендерної рівності та залучення громад

ВООЗ вимагає, щоб процеси та показники Е-ППМД щодо ВІЛ та сифілісу досягалися в контексті прав людини, гендерної рівності та залучення громад.

В процесі валідації проводиться Інтерв'ю з зацікавленими сторонами в галузі прав людини, а також ВІЛ-ПОЗИТИВНИМИ жінками. Це включено в інструменти перевірки країни для виявлення проблем порушення прав людини.

Країни можуть не отримати підтвердження, незважаючи на досягнення цільових показників, якщо не відповідатимуть вимогам щодо прав, гендеру та залучення спільнот

Характерні для деяких країн порушення:

Багато країн зберігають історичне законодавство, що криміналізує передачу ІПСШ, включаючи ВІЛ, випадки примусової стерилізації або примусового абортів.

ДОСЛІДЖЕННЯ в рамках підготовки до валідації

2019 р. в Україні проведене дослідження. Мета - оцінка готовності прогресу країни у досягненні заснованого на правах людини підходу до ППМД та виявлення головних перешкод визначених у Глобальному керівництві ВООЗ щодо критеріїв та процесів валідації досягнення ЕПМД віл та сифілісу, а саме:

- криміналізація вертикальної передачі;
- обов'язкове або примусове тестування та лікування;
- відсутність поінформованої згоди;
- виконання абортів, контрацепція та / або стерилізація під примусом або тиском;
- відсутність конфіденційності та недоторканості приватного життя;
- відсутність рівності та недискримінації;
- відсутність, погана доступність, неприйнятність та погана якість послуг;
- відсутність підзвітності, незалучення та неучасть громади;
- насилля на гендерному ґрунті;
- брак доступу до правосуддя, засобів правового захисту та відшкодування

Результати дослідження включені, як розділ у національний звіт, що надається перед валідаційною місією ВООЗ до Регіонального Комітету з питань валідації у Женеві

Методика дослідження:

- ▶ **напівструктуровані інтерв'ю** з 15 представниками державного і громадського секторів, що беруть участь у формуванні політик щодо ВІЛ (охоплені Київ, Одеса та Полтава)
- ▶ **фокус групи** за участю 30 представниць ВІЛ-сервісних громадських організацій (представниці з Дніпра, Рівного, Сум, Черкас, Сєверодонецька, Херсона, Краматорська, Києва, Полтави та Одеси).
- ▶ **кабінетне дослідження** щодо аналізу сумісності законодавства та керівництв України з міжнародним законодавством.

Висновок щодо законодавства:

ППМД доступні для всіх груп населення на усіх територіях країни. Права на рівноправний доступ до послуг з ППМД закріплено на законодавчому рівні та практично реалізовані завдяки вимогам Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення».

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2861-17>

Організаційні Кроки до валідації ЕППМД

- ▶ Україна підтвердила зобов'язання щодо ЕППМД від матері до дитини ВІЛ-інфекції та сифілісу до 2021 р. Рішенням Нацради з питань протидії ТБ та ВІЛ-інфекції, що ухвалила 22 серпня 2019 створення міжвідомчої робочої групи (МРГ) з питань валідації ЕППМД ВІЛ та сифілісу та затвердила національні дорожні карти
- ▶ 2 моніторингові візити міжнародних експертів ВООЗ в Україну у 2019 році (виїзд в Черкаси)
- ▶ Моніторингові візити у 2019 р. національних експертів до регіонів з метою ознайомлення з ситуацією на місцях
- ▶ у рамках МРГ створено 4 підгрупи, що працюють за різними напрямками (валідація програмних даних, лабораторних даних, регіональна система МІО ПМД і прав людини та гендерної рівності)
- ▶ Переглянуті 11 НПА з питань ППМД та акушерства–гінекології (клінічні настанови та протоколи), термін підготовки – до кінця 2020 року

Організаційні Кроки до валідації ЕППМД *(продовження)*

- ▶ Листом МОЗ від 25.10.2019 видане розпорядження про Створення в областях регіональних міжвідомчих комітетів з ЕППМД, що мають координувати роботу у відповідності з завданнями підготовки до валідації
- ▶ Регіональні комітети (міжвідомчі робочі групи) з питань валідації елімінації ППМД ВІЛ та сифілісу мають бути при структурних підрозділах з питань охорони здоров'я
- ▶ До складу регіональних комітетів рекомендовано включати представників соціальних служб, служб у справах дітей та сім'ї та представників НУО.
- ▶ розроблення та затвердження регіональних дорожніх карт з ЕППМД та робочих планів щодо їх виконання
- ▶ Визначено показники за якими регіональні комітети мають звітувати прогрес (20 індикаторів по ВІЛ). Звітувати міжвідомчій РГ при МОЗ про виконання заходів - щоквартально

Заплановані терміни з валідації передачі ВІЛ та сифілісу від матері до дитини в Україні у 2020 - 2021 роках

Жовтень
2020

- ❖ МОЗ інформує Кабінет Міністрів України про результати проходження процесу валідації ЕПМД в Україні

Грудень
2020

- ❖ МОЗ ініціює процес валідації елімінації від матері до дитини за компонентами «ВІЛ» та «вроджений сифіліс в Україні відповідно до вимог Глобального комітету з валідації ЕПМД (ВООЗ)

2021

- ❖ Здійснення процедури валідації ЕПМД в Україні Регіональним комітетом з валідації згідно регламенту ВООЗ

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>1. Криміналізація передачі ВІЛ Кримінальне законодавство України, не всією мірою відповідає сучасній практиці правового регулювання цього питання; є внутрішньо суперечливим і дискримінаційним для дискордантних пар. Наявність кримінального покарання за ненавмисне інфікування ВІЛ сприяє посиленню стигми та дискримінації</p>	<p>З метою декриміналізації передачі ВІЛ-інфекції, запропоновані відповідні зміни до Кримінального кодексу України та Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ » від 12.12.1991 № 1972-XII в редакції №2861-VI від 23.12.2010.</p> <p>Готується пакет документів для подання на розгляд комітету ВРУ щодо вилучення статті 130 з Кримінального кодексу України.</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>2. <i>Добровільне тестування та лікування ВІЛ.</i></p> <p>Не дивлячись на нормативно-правове врегулювання процедури консультування та тестування на ВІЛ (безоплатність, добровільність, конфіденційність, поінформованість пацієнтів про можливість відмовитись від тієї чи іншої процедури), ще й досі існують не системні випадки порушення прав пацієнтів у цій сфері. Звуження надання послуг діагностики та лікування ВІЛ-інфекції до центрів з профілактики та боротьби зі СНІДом та кабінетів «Довіра», створюють істотну перешкоду в доступі до цих послуг</p>	<p>В рамках реформи системи охорони здоров'я, для удосконалення діагностики ВІЛ-інфекції, розширено доступ та інтеграція лікування ВІЛ-інфекції на первинний рівень надання медичної допомоги. В пакети гарантованих державою послуг внесено обстеження на ВІЛ швидкими тестами. Внесені відповідні зміни у нормативно-регуляторну базу (Накази МОЗ). Передбачено принцип opt-out, самотестування/тестування вдома, на робочому місці, в мобільній амбулаторії тощо) з урахуванням доступності та прийнятності для ключових груп населення</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p data-bbox="308 539 789 578">3. Поінформована згода</p> <p data-bbox="308 639 1146 1135">Забезпечити нормативне врегулювання питання отримання індивідуальної згоди на проведення лікувально-діагностичних процедур та доступу до лікування за власним вибором та у відповідності з чинними клінічними протоколами у пацієнтів віком 14-17 років шляхом внесення відповідних змін у існуюче законодавство та накази профільних міністерств (МОЗ, МОН тощо)</p>	<p data-bbox="1166 539 2102 1085">Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав підлітків у сфері охорони здоров'я» в якому передбачено визначення дефініції «Підліток» (дитина підліткового віку (підліток) - дитина у віці від 10 до 18 років) та визначено право самостійно укладати та виконувати правочини, що пов'язані із наданням послуг з медичного обслуговування (в тому числі обстеження на ВІЛ) подано на розгляд у Парламент</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>4. Недобровільні стерилізація, контрацепція та / або аборт зроблені під примусом або тиском, тощо</p> <p>В Україні аборти, контрацепція та/або стерилізація не проводяться під примусом. Проведення таких процедур і маніпуляцій тягне за собою кримінальну відповідальність. Проте аборти в Україні все ще залишаються одним із методів регуляції народжуваності. Частота використання сучасних методів контрацепції є однією з найнижчих в Європі. У людей, що живуть з ВІЛ, існує потреба в отриманні від медичних спеціалістів інформації щодо сучасних методів попередження небажаної вагітності та планування сім'ї</p>	<p>Рекомендації - прискорити затвердження Концепції збереження репродуктивного та сексуального здоров'я населення на період до 2022 року. Впровадження в систему надання акушерсько-гінекологічної допомоги концепцію безпечного абортів, нових науково обґрунтованих технологій переривання небажаної вагітності та методів її попередження, профілактику післяабортних інфекційних ускладнень передбачено переглянутими та оновленими нормативами у сфері акушерсько-гінекологічної допомоги</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p data-bbox="308 539 1146 629">5. Конфіденційність та недоторканість приватного життя</p> <p data-bbox="308 691 1146 882">В країні не забезпечується в повній мірі виконання законодавства у сфері конфіденційності та недоторканості приватного життя</p>	<p data-bbox="1166 539 2102 882">Комплексна система захисту інформації (КСЗІ) щодо електронної інформаційної системи «Моніторинг та оцінка системи ППМД» зареєстровано Адміністрацією державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації (Сертифікат «1029» від 3 жовтня 2019 р.)</p> <p data-bbox="1166 893 2102 1139">Система забезпечує функціонування в ЗОЗ на всій території України Єдиного реєстру ВІЛ-позитивних пацієнток, із відповідними системами захисту даних і забезпечення конфіденційності</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p><i>6. Рівність та недискримінація</i></p> <p>Стигма та дискримінація ключових груп населення продовжує залишатися проблемою, що лишаються перешкодами в доступі до послуг з ВІЛ</p>	<p>Наказом № 933 від 22.04.19 року про внесення змін до додатка 1 до Порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти було внесено зміни щодо можливості отримання послуг лікування жінками, які живуть з ВІЛ у разі невизначального вірусного навантаження.</p> <p>Наразі відправлено на юстування зі змінами наказ МОЗ № 479 від 20.08.2008 року про перелік захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем, в якому вилучено пункт про наявність хвороби, зумовленої вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ) В 20 - В 24</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>7. Наявність, доступність, прийнятність та якість послуг</p> <p>Нормативно-правова база передбачає доступ до широкого переліку ефективних, доказових і заснованих на принципах дотримання прав людини послуг з ВІЛ. Проте низька обізнаність представників ключових груп населення та ЛЖВ щодо переліку пропонованих державою послуг обмежує їх отримання. Профілактичні послуги для ПКС і ЛВІН практично не фінансуються державою, а забезпечуються за рахунок гранту Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією. Врегулювання на законодавчому рівні потребує питання ЗПТ</p>	<p>Вжити заходів для забезпечення ефективної реалізації заходів ППМД, а саме 1) впровадження консультування з питань планування сім'ї для жінок репродуктивного віку з метою профілактики ВІЛ та запобігання небажаних вагітності; 2) налагодження ефективної комунікації та співпраці між акушерсько-гінекологічною службою та центрами СНІДу; 3) раннього виявлення ВІЛ у вагітних жінок.</p> <p>З початку 2020 року запроваджено механізм закупівлі соціальних послуг для представниць та представників ключових груп та людей, які живуть з ВІЛ за рахунок державного бюджету через Центр громадського здоров'я МОЗ України, але ж послуги для ВІЛ-позитивних вагітних жінок та породіль, досі не входять до базового пакету послуг</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>8. Підзвітність, залучення громади та участь людей, яких торкнулася проблема ВІЛ-інфекції та інших ключових груп населення</p> <p>Державою розроблені механізми залучення громадських організацій, ВІЛ-позитивних жінок до формування політики, програм, законів, інших нормативно-правових актів, які забезпечують якість їх життя. В країні існує система звітності з питань ППМД як на рівні держави, так і на рівні громадських об'єднань, залучених до реалізації даних програм</p>	<p>Представниці та представники ключових груп населення та жінки, які живуть з ВІЛ входять до складу Національної ради з питань запобігання поширення ВІЛ-інфекції та туберкульозу.</p> <p>До складу національного комітету з питань елімінації передачі ВІЛ та сифілісу від матері до дитини входить представниця спільноти жінок, які живуть з ВІЛ, а до складу регіональних (обласних) міжсекторальних робочих груп входять представниці з регіонів</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p><i>9. Насилля на ґендерному ґрунті</i></p> <p>За наявності нормативно-правової бази, що гарантує захист від насильства будь-якої форми, забезпечує чіткий алгоритм дій служб і відомств у випадках прояву будь-яких форм насильства, регламентує надання медичної допомоги та документування слідів, насильство над жінками є ще досить частим явищем</p>	<p>Забезпечити розбудову системи кримінального правосуддя для забезпечення успішної імплементації Стамбульської конвенції: запровадити моніторинг даних і статистики (в тому числі з розподілом за статтю) для оцінки на регулярній основі ефективності реагування системи кримінального правосуддя на НЖ/ДН; кадровими ресурсами установи системи кримінального правосуддя. Розробити та інституціалізувати довгострокову політику підготовки фахівців кримінального правосуддя. Посилити співпрацю між установами системи кримінального правосуддя та зацікавленими сторонами поза цією системою (в тому числі громадськими організаціями) з метою надання більш вичерпної та ефективної підтримки постраждалим від НЖ/ДН</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p data-bbox="308 539 988 629"><i>9. Насилля на ґендерному ґрунті (продовження)</i></p> <p data-bbox="308 639 1047 1135">За наявності нормативно-правової бази, що гарантує захист від насильства будь-якої форми, забезпечує чіткий алгоритм дій служб і відомств у випадках прояву будь-яких форм насильства, регламентує надання медичної допомоги та документування слідів, насильство над жінками є ще досить частим явищем</p>	<p data-bbox="1062 539 2102 1086">Законодавство України суттєво змінилося з прийняттям у 2018 році нового закону щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Кількість заяв і повідомлень, які надійшли за 6 місяців 2020 року, перевищує 101 тис. Це на 40% більше в порівнянні з минулим роком. Це свідчить про те, що люди почали більше знати і розуміти, що таке домашнє насильство, куди треба звертатися і як реагувати. Цей закон визначив нові механізми реагування і захисту, спеціальні заходи і посилив відповідальність</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>10. Доступ до правосуддя, засобів правового захисту та відшкодування</p> <p>Практика реалізації законних прав ЛЖВ свідчить про декларативний характер правових норм, які передбачають право ЛЖВ на справедливий суд. Непоодинокі випадки дискримінації та порушення прав ЛЖВ з боку правоохоронних органів, судів, представників пенітенціарної системи дають підстави стверджувати, що людина з ВІЛ-позитивним статусом, яка потребує захисту своїх прав, без професійної юридичної допомоги опиняється вічна-віч із державною системою, яка не зацікавлена в такому захисті</p>	<p>Проводити на постійній основі інформаційні кампанії серед ЛЖВ, які б надавали доступну для сприйняття інформацію щодо законних прав ЛЖВ та можливостей для їх відстоювання й захисту. Охопити якомога ширше коло ЛЖВ та ГПР, ЗМІ тощо). Забезпечити надання юридичних консультацій у місцях надання послуг тестування на ВІЛ щодо прав ЛЖВ і за потреби - направлення їх до правозахисних організацій</p>

Оцінка прав людини, ґендерної рівності та залучення громадянського суспільства (за даним оперативного дослідження)

Виявлені прогалини (2018-2019 рр.)	Прогрес у вирішенні питання (2020 р.)
<p>10. Доступ до правосуддя, засобів правового захисту та відшкодування (продовження)</p> <p>Практика реалізації законних прав ЛЖВ свідчить про декларативний характер правових норм, які передбачають право ЛЖВ на справедливий суд. Непоодинокі випадки дискримінації та порушення прав ЛЖВ з боку правоохоронних органів, судів, представників пенітенціарної системи дають підстави стверджувати, що людина з ВІЛ-позитивним статусом, яка потребує захисту своїх прав, без професійної юридичної допомоги опиняється вічна-віч із державною системою, яка не зацікавлена в такому захисті</p>	<p>В Україні існує можливість безкоштовного отримання послуг первинної та вторинної правової допомоги, але ж в рамках вищезазначеного не надається спеціалізована допомога та підтримка для представниць та представників ключових груп, які мають специфічні потреби при зверненнях. Тому, УГСПЛ, які мають свої представництва у всіх областях України надають необхідну допомогу за кошти міжнародних донорів, яка має нестійкий характер</p>

рухають всесвіт

Дякую за увагу!